

Şirin Tekeli Araştırma Ödülü 1 Aralık 2018

Açılış Konuşması

Sabancı Üniversitesi ve SU Gender adına hepinize yürekten hoşgeldiniz diyorum! Bu buluşma bizim için gerçekten çok heyecan verici.

2009 Ekim’inde kaybettiğimiz sevgili arkadaşımız, feminist sosyolog Dicle Koğacıoğlu adına 2010 yılından beri verdiğimiz yüksek lisans ve doktora makale ödülleri bize her yıl o kadar ilham veriyor, o kadar zihnimizi açıyor, biraraya gelmek o kadar iyi geliyordu ki, 2015 yılında Şirin Tekeli’yi kaybetmenin acısıyla cebelleşirken, onun adına da bir ödül başlatmak, onun çok katmanlı mirasını genç araştırmacıları ödüllendirerek yaşatmak ve paylaşmak istedik.

Ne mutlu ki İstanbul İsveç Başkonsolosluğu ve Sabancı Üniversitesi de bu fikirden heyecan duydu, destekledi ve bugün buradayız.

Ödül alan tüm genç araştırmacıları yürekten kutluyor, bu iki yılda araştırmalarını bizlerle paylaşan herkese teker teker teşekkür etmek istiyorum! Keşke başvuran tüm araştırmacılara ödül verebiliyor olsaydık.

Ödüle ve bugünün akışına dönmeden önce Şirin Tekeli’nin bizde bıraktığı izlerinden biraz bahsetmek istiyorum.

Kendimden başlayacak olursam: Ben Şirin Tekeli’yi 20 yaşında tanıdım. 1992’nin ilk aylarında, bir grup Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi olarak 8 Mart haftasında ismini zar zor “Kadın Günleri” koyduğumuz bir dizi etkinlik yapmaya karar verdik. Üniversitede ilk defa 8 Mart etkinlikleri yapılacaktı ve parçası olduğumuz karma kulübü ikna etmekten resmi izinleri almaya her şey akıntıya karşı yüzdüğümüzü tekrar tekrar hatırlatıyordu bize. Bu arada biz de kendimize henüz “feminist” demiyorduk. Feminizm etrafında ayrı bir örgütlenme ihtiyacımız olduğunu da düşünmüyorduk.

Şirin Tekeli’nin kurucularından olduğu Mor Çatı ve Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi daha yeni varılmaya başlamıştı. Toplumsal cinsiyet dersleri, kulüpleri ve merkezlerini ise henüz hayal dahi etmekte zorlanıyorduk.

Boğaziçi Üniversitesi özelinde tüm bunlar bir hafta içinde değişmeye başladı. Ben ve arkadaşlarım, Şirin Tekeli’den ve o hafta içinde dinlediğimiz tüm feminist araştırmacı ve aktivistlerden aldığımız ilhamla “neden feminist olmayalım ki?” demekle kalmadık, Boğaziçi Üniversitesi Kadın Grubu’nu kurarak bekaret ve cinsellik başta olmak üzere toplumsal cinsiyetin her halini konuşmaya, kendimizle ve birbirimizle yeniden tanışmaya koyulduk.

Kısa bir süre sonra üniversiteye ilk “kadın çalışmaları kulübü” başvurusunu yaptığımızda başvurumuz reddedildi ama biz toplanmaya devam ettik. Bir yandan da ilki sevgili Yeşim Arat’ın Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset dersi olmak üzere bu alanda dersler ardı sıra açılmaya, Ferhunde Özbay’ın, Ayşe Öncü’nün, Nükhet Sirman’ın dersleri feminist tartışmalar ve okumalarla dolmaya devam ediyordu. İki yıl içinde ise doğrudan feminist hareketi ve kuramı merkezine alan bir dersi Gülnur Savran açacaktı.

1992 Mart ayı itibariyle feminizm beni ve pek çok arkadaşımı derinden dönüştüren bir yolculuğun adıydı. Ve, tam da Aksu Bora'nın yazdığı gibi, Şirin Tekeli pek çoğumuz için **feminizmin ilk adıydı**.

Herkesi kucaklayan, tüm kadınlara ve kadınlık hallerine – en güçlü itirazlarını yaparken bile – sevgiyle yaklaşan, her sözü ve duruşuyla cesaret, heyecan ve ilham aşıl原因an Şirin Tekeli'nin yapmaya, kurmaya, herkesi kapsamaya, bir araya getirmeye, dayanışmaya, ve hayatı derinden dönüştürmeye odaklanan feminizmi bana o kadar iyi, o kadar heyecan verici gelmişti ki kısa bir süre içinde kendimi Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi'nin ilk gönüllüleri arasında buldum.

Duvarları sanat eserleriyle ve sıcak aydınlatmalarla süslenmiş Kadın Eserleri Kütüphanesi, kapısı herkese açık, heyecanlı sohbetlere ve her tülü yeni fikre açık, davetkar bir mekandı ve ben taramalarımın bitmesini her seferinde heyecanla bekliyordum ki Şirin Tekeli ile konuşabileyim. Yıllar içinde bu sohbetlerimiz İstanbul ve Bodrum'da, birbirinden farklı mekan ve ortamlarda devam etti – her seferinde bana hediye kalan sorular, yorumlar ve bilge tavsiyeler eşliğinde...

2010 yılında Şirin Tekeli'yi Hrant Dink Anısına Atölye Çalışmaları'na davet ettiğimizde hiç düşünmeden evet dedi ve Türkiye'de feminizm ve toplumsal cinsiyet çalışmaları üzerine hepimizde derin izler bırakan bir konuşma yaptı. Daha da önemlisi üç günlük çalışmanın hiçbir panelini, yemeğini, sohbetini kaçırmadı; meraklı soruları, düşündürücü katkıları ve cesaretlendirici yorumlarıyla, 65 yıllık birikiminin bilgeliğiyle her an oradaydı. Bu bile hepimize bir ders niteliğindedeydi.

2014'te İstanbul Kadın Müzesi ve o zamanki adıyla Gender Forum olarak düzenlediğimiz *Akademide Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Uluslararası İyi Örnekler Sempozyumu*'nun açılış konuşmasını onun yapmasını çok istemiştik. O yıl 70. yaşına basmıştı ve geçirdiği kalp rahatsızlığı nedeniyle pek yolculuk yapamıyordu. Yine de sevgili Meral Akkent'ten gelen daveti kırmamış, gelmeyi kabul etmişti. En az üç nesil feminist araştırmacı ve aktivist YÖK'ün kuruluşunun 33. yıldönümüne denk düşen Sempozyum açılışında onu dinlemek üzere bir araya geldik. Son anda tansiyon sorunundan dolayı uçağa binememiş, aramızda olamamıştı ama çok etkileyici bir konuşma göndermişti.

Yıllar içinde üniversitede kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmalarının artmış olması onu sevindiriyordu ama oldukça temkinli, hatta karamsardı. Tüm karamsarlığına rağmen, konuşmasını kadınların yüzyıllık mücadelelerini hatırlayarak, kazanımlarımızı kutlayarak bitiriyordu:

“Türkiye bundan 100 yıl önce, üniversiteye ilk kadın öğrencileri kabul etmişti. O sırada Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Kuşkusuz daha önce elit ailelerin kızlarından Batı'ya giden ve orada antropoloji, tarih gibi konularda öğrenim alan kadınlar da olmuştu. Ama küçük bir azınlıktılar. Önemli olan, bu topraklarda, dünya feminist hareketiyle dirsek temasında olan Osmanlı Kadın Hareketinin sürdürdüğü mücadelenin ilk zaferlerinden biri olan, 1914'te İstanbul Üniversitesi'ne ilk kadın öğrencilerin kabul edilmesi kararıydı. Kadınların tarihine ve yüzyıllık kazanımlarına saygıyla...”

100 yıl sonra benzer bir tarihi Şirin Tekeli yazdı. Nasıl ki İnâs Darülfünunu, yani ilk kadın üniversitesi, üniversite dışındaki kadınların yoğun çalışmaları, mücadeleleri sonunda kurulmuş idiyse, Türkiye’de toplumsal cinsiyet çalışmaları da önce üniversite dışında yeşerdi ve kurumsallaştı. Ve Şirin Tekeli pek çok kurumsallaşma sürecinin itici gücüydü. Feminizmi, Kadın Eserleri Kütüphanesi’nden Mor Çatı’ya, KADER’den Winpeace’e birbirinden önemli kurumlarda köklendirerek, çevirdiği, derlediği ve yazdığı kitaplarla hepimize yeni pencereler açarak, akademi dışında olağanüstü yaratıcı bir hayat kurmayı başardı.

Bugün de, akademik bir kurumun, Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi’nin çatısı altında akademi içinde ve dışında yaratıcı hayatlar kurmaya, zihinleri ve yürekleri açan çalışmalar yapmaya devam eden araştırmacıları dinlemek ve kutlamak için biraradayız.

Türkiye’de bir gecede öğrencilerinden ve üniversitelerinden kopartılan feminist araştırmacılara, Macaristan’da müfredattan çıkarılan Toplumsal Cinsiyet derslerine kadar kendimize ve birbirimize anlatabileceğimiz çok sayıda iç karartıcı hikaye var. Bu endişe verici gelişmelere giden dinamikleri anlamaya, anlamlandırmaya çok ihtiyacımız olduğu muhakkak. Ama aynı zamanda Leonard Cohen’in özlü ifadesiyle herşeyin içinde varolan çatlaktan sızan ışığı görmeye ve çatlakları büyütmeye de çok ihtiyacımız var.

Şirin Tekeli’den aldığımız ilham ve İsveç İstanbul Başkonsolosluğu’nun kıymetli desteğiyle bugün genç araştırmacılardan öğrenmek için biraradayız.

Bu buluşmayı mümkün kılan herkese, en başta da İstanbul İsveç Başkonsolosu Therese Hyden, ve konsolosluk çalışanları Andrea Karlsson, Didem Özalp ve Cecilia Bisgen Jansson’a,

Şirin Tekeli Araştırma ödülünü hayata geçirdiğimiz sırada rektörümüz olan Ayşe Kadioğlu başta olmak üzere SU Gender’ı ve toplumsal cinsiyet çalışmalarını yürekten destekleyen tüm Sabancı Üniversitesi rektörleri, rektör yardımcıları, dekanları ve farklı birimlerden destek veren çalışanlarına,

İki yıldır ödül sürecini büyük bir titizlikle, özenle, heyecanla yürüten sevgili koordinatörümüz Begüm Acar başta olmak üzere SU Gender’ın tüm gönüllü öğretim üyeleri, çalışanları ve asistanlarına, ve yaratıcı tasarımlarıyla her çalışmamızı renklendiren sevgili Feyza’ya hepimiz adına yürekten teşekkür etmek istiyorum.

Günün önemli bir kısmında 2017 yılında Şirin Tekeli Ödülü ve Teşvik Ödülü’ne layık görülen araştırmaların çıktılarını dinliyor, son bölümde de 2018 ödüllerini alan araştırmacıları tanıyor ve hep birlikte kutluyor olacağız.

Şirin Tekeli Araştırma Ödülleri’ni 2 yıldır hayal gibi bir jüri veriyor. Her biri Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmalarının kurulmasında ve alanının genişlemesinde çok önemli bir yere sahip olan sevgili Deniz Kandiyoti, Yeşim Arat, Fatmagül Berktaş, Ayşe Öncü ve Sibel Irzık’a SU Gender adına şükranlarımızı sunmak istiyorum. Bu ödülün sizlerle kurulmuş olması bizler için büyük bir onur ve hediye. Sağolun, varolun!

Sevgili Fatmagül Berktaş’a Şirin Tekeli üzerine bir konuşma yapmayı kabul ettiği için ayrıca çok teşekkür etmek istiyorum. Kendisi de Şirin Tekeli gibi Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi’ne uzun yıllar emek vermiş olan Fatmagül Berktaş, aynı zamanda Türkiye’nin ilk akademik kadın merkezi olan İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Merkezi’nde de uzun yıllar çalıştı, dersler verdi, öncü

tezlere danışmanlık yaptı, ve her biri ufuk açan kitaplar, makaleler yayınladı. *Tarihin Cinsiyeti, Tek Tanrılı Dinlerde Kadın ve Dünyayı Bugünde Sevmek: Hannah Arendt'in Politika Anlayışı* bunlardan bazıları.

Türkiye'de toplumsal cinsiyet çalışmaları ve feminizmin yolunu açmış sevgili Şirin Tekeli'yi, kendisi de toplumsal cinsiyet çalışmaları ve feminizmin yolunu açmış sevgili Fatmagül Berktaş'dan dinleyecek olmak bizim için büyük bir mutluluk.

Şirin Tekeli 2014'teki konuşmasını "Kadınların tarihine ve yüzyıllık kazanımlarına saygıyla..." diye bitirmişti... ben de aynısını tekrarlamak ve devamını şöyle getirmek istiyorum: toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerinden yapılan varsayımları, çizilen sınırları, örülen duvarları, kemikleşmiş koşulları ters yüz eden, herkesin içindeki biricik yaratıcı ifadeyi hayata geçirebilmesi için cinsiyetsiz alanlar ve yollar açan herkese şükranla, saygıyla...

SU Gender adına tekrar hepinize hoşgeldiniz diyor, sözü sevgili Fatmagül Berktaş'a bırakıyorum.

Ayşe Gül Altınay